

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลังจากที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว พระพุทธศาสนาก็ได้อุบัติขึ้นในโลกเมื่อ ๔๕ ปีก่อน พุทธศักราช (พุทธศักราชเริ่มนับ ๑ ถัดจากปีที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน) ในดินแดนชมพูทวีปซึ่งในปัจจุบันได้แก่ ประเทศอินเดีย และเนปาล พระองค์ทรงมีพระทัยในสังฆธรรมอันล้ำเลิศที่พระองค์ทรงค้นพบ คือ อริยสัจ ๔ ประการ อันได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค^๑ พร้อมทั้งกฎไตรลักษณ์ พระองค์ทรงเชื่อว่าในโลกนี้ไม่มีใครที่จะสามารถคัดค้านทฤษฎีนี้ได้อย่างแน่นอน จึงได้ทรงสถาปนาศาสนาขึ้นว่า “พระพุทธศาสนา” และสังคมในอุดมคติของพระองค์ก็ได้เกิดขึ้นมาเป็นครั้งแรกในโลก พระองค์ทรงเริ่มประกาศธรรมเป็นครั้งแรก โดยเริ่มขึ้นในวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนาแก่พวกปัญจวัคคีย์ ซึ่งตรงกับวันเพ็ญ เดือนอาสาฬหะ (ขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๘)^๒ จากวันนั้นเป็นต้นมา พระพุทธเจ้าได้เสด็จจาริกออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปทั่วชมพูทวีป โดยในระยะแรกพระองค์เสด็จออกเผยแผ่พระองค์เดียว เมื่อมีสาวกมากขึ้น ก็ให้พุทธสาวกออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย ทำให้พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองและแผ่ขยายไปในชมพูทวีปอย่างรวดเร็วชาวชมพูทวีปพากันละทิ้งลัทธิเดิมแล้วหันมานับถือเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนามากขึ้น เป็นลำดับ

โดยพระพุทธองค์ทรงให้พระพุทธโอวาทแก่พระอัครสาวกชุดแรกที่ออกประกาศพระพุทธศาสนาว่า

“จรถ ภิกขเว จาริกัม พุชชนหิตาย พุชชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสานัม” ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมากเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย^๓

จากพระพุทธานุญาตนี้เอง ถือเป็นกุญแจเปิดประตูสู่การเดินทางเพื่อการเผยแผ่หลักธรรมแก่พุทธบริษัททั้ง ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา^๔ ช่วยกันทำหน้าที่ในการเผยแผ่และสืบทอดพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้แพร่ขยายไปทั่วทุกทิศรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีการสืบทอดและพัฒนาตามยุคตามสมัยจากพระศาสดามาสู่พระสาวก จากพระสาวกรุ่นต่อรุ่นมาแล้ววิธีการเผยแผ่หลักธรรมที่ได้รับการสืบทอดมาอย่างต่อเนื่องทำให้พระพุทธศาสนาได้แพร่ขยายเข้ามาสู่ประเทศไทย รูปแบบและวิธีการเผยแผ่หลักธรรมของพระสงฆ์ในประเทศไทยก็ได้รับการสืบทอดและพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย ซึ่งวิธีการเผยแผ่หลักธรรมของพระสงฆ์

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒ แก้ไขเพิ่มเติม, (กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๖๕-๖๖.

^๒ ราชกิจจานุเบกษา, ประกาศสำนักสั่งขนาายก เรื่อง กำหนดพิธีอาสาฬหบูชา, เล่ม ๗๕, ตอน ๕๗, ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๑, หน้า ๒๑-๒๙.

^๓ คุรุยละเอียดใน วิ.ม. (บาลี) ๔/๓๒/๒๗, วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

ไทย ถือเป็นรูปแบบที่ได้รับการพัฒนาในลักษณะต่างๆ ตามจุดประสงค์ทั้งในแง่การให้ความรู้และเพื่อโน้มน้าวใจเพื่อสร้างความเชื่อมั่นเข้าสู่ความเลื่อมใสศรัทธาในหลักธรรมคำสอน แล้วนำมาสู่การปฏิบัติให้บังเกิดผลตามความต้องการที่ว่า “ธรรมะเหมือนยาขมหม้อใหญ่ ถึงแม้คนป่วยจะรู้ว่าป็นยาที่มีประสิทธิภาพในการรักษาโรค แต่ก็ยากเหลือเกินที่จะดื่มกินเข้าไป” เช่นเดียวกันวิธีการสื่อสารธรรมะที่จะทำให้ผู้ฟังอยากเข้าไปประพัตินั้น เป็นสิ่งที่ยากเป็นอย่างยิ่ง แต่ด้วยหน้าที่และความตั้งใจ ในการทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ ทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเกิดผลสัมฤทธิ์ด้วยดีตลอดมาการเผยแผ่หลักธรรมที่เป็นรูปแบบดั้งเดิมของพระสงฆ์ก็คือ การแสดงพระธรรมเทศนาบนธรรมาสน์พระสงฆ์ที่จะทำหน้าที่ต้องได้รับการอาราธนาให้แสดงพระธรรมเทศนามีระเบียบวิธีปฏิบัติที่ตายตัวแน่นอน รูปแบบดังกล่าวนี้ได้สืบทอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปเพราะสังคมความซับซ้อนไปด้วยปัญหาต่างๆ ประกอบกับความเจริญทางเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมากทำให้การเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์ไทยในยุคปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปด้วยทั้งรูปแบบและวิธีการเผยแผ่ตลอดทั้งการประยุกต์เนื้อหาสาระให้เข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบันพระสงฆ์ไทยทำหน้าที่การเผยแผ่หลักธรรมเพื่อประโยชน์แก่สังคมในยุคปัจจุบันมีรูปแบบและวิธีการนำเสนอที่แตกต่างกัน

พระเทพสิทธิมงคล (เสนอ สิริปัญโญ) ก็เป็นพระนักเผยแผ่อีกรูปหนึ่ง ที่มีความรู้ความสามารถ มีรูปแบบและวิธีการสื่อสารเผยแผ่หลักธรรมที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีชื่อเสียงเป็นที่ปรากฏแก่พระสงฆ์สามเณรและพุทธศาสนิกชน ทั้งในจังหวัดระนองและจังหวัดใกล้เคียง รวมถึงประเทศเพื่อนบ้านอย่างสหภาพเมียนมาร์ ท่านเป็นผู้มีศีลาจารวัตรอันงดงาม เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนส่งเสริมพัฒนางานของคณะสงฆ์ ให้เจริญรุ่งเรืองทุกด้าน ท่านได้รับการคัดเลือกเป็นผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมภาคใต้ และเป็นหัวหน้าหนใต้ฝ่ายวิปัสสนาธุระ ในพระสังฆราชูปถัมภ์ ท่านได้ทำงานการปกครองการสาธารณูปการตลอดจนงานสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเกื้อกูลส่งเสริมพัฒนางานของจังหวัดระนองมาโดยตลอด^๕ “โดยเฉพาะงานด้านพระธรรมทูตประจำสำนักผู้ตรวจการงานพระธรรมทูตภาคใต้ ซึ่งท่านเป็นพระธรรมทูตออกเผยแผ่ใน ๑๔ จังหวัดชายแดนใต้ โดยที่ท่านรู้ภาษายาวี ทำให้เข้าถึงคนที่นี่ คล้ายกับได้ใจคนในท้องถิ่น ถือเป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในขณะนั้นอย่างมาก”^๖ ดังนั้น ผู้วิจัยมีประเด็นที่สนใจมุ่งศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการเผยแผ่หลักธรรมของท่าน ตลอดจนเนื้อหาสาระของหลักธรรมที่ท่านได้นำเสนอต่อพุทธบริษัทตามสถานที่ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคืองานด้านพระธรรมทูตประจำสำนักผู้ตรวจการงานพระธรรมทูตภาคใต้ เพื่อเป็นแนวทางในการใช้รูปแบบและวิธีการเผยแผ่หลักธรรมในการโน้มน้าวจิตใจของผู้ที่รับฟังให้ประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เป็นลำดับสืบไป

^๕ วันชาติ วงษ์ชัยชนะ, “การวพจน์” ใน เจริญอายุวัฒนมงคลครบ ๘๐ ปี พระเทพสิทธิมงคล

เจ้าคณะจังหวัดระนอง, คณะกรรมการจัดงานมุขิตาสิกการะ การเจริญอายุวัฒนมงคลครบ ๘๐ ปี พระเทพสิทธิมงคล (เสนอ สิริปัญโญ), (ระนอง : โรงพิมพ์ระนองออฟเซ็ท, ๒๕๕๔), หน้า ค.

^๖ อ้างใน ธิดาพร อดทน และมนต์จิต เทียมสิงห์ โสภา แหล่งที่มา : http://www.khaosod.co.th/view_news.php?newsid=TUROaWRXUXdNekEy_TURNMU5BPT0/, [๒๗ มกราคม ๒๕๕๘].

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่หลักธรรมในพระพุทธศาสนา
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่หลักธรรมของพระเทพสิทธิมงคล (เสนอ สิริปัญญา)
- ๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการเผยแผ่หลักธรรมของพระเทพสิทธิมงคล (เสนอ สิริปัญญา)

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ รูปแบบและวิธีการเผยแผ่หลักธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ รูปแบบและวิธีการเผยแผ่หลักธรรมของพระเทพสิทธิมงคล (เสนอ สิริปัญญา) เป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ พระเทพสิทธิมงคล (เสนอ สิริปัญญา) มีรูปแบบและวิธีการเผยแผ่หลักธรรมที่โดดเด่นหรือเป็นอัตลักษณ์อย่างไรบ้าง

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเอกสาร

ขอบเขตด้านเอกสารผู้วิจัยได้กำหนดสิ่งที่จำเป็นต้องศึกษาเรื่องการวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการเผยแผ่หลักธรรมพระพุทธศาสนา และรูปแบบและวิธีการเผยแผ่หลักธรรมของพระเทพสิทธิมงคล (เสนอ สิริปัญญา) จากหนังสือ เทป ซีดี พระไตรปิฎก สัมภาษณ์พระภิกษุสงฆ์และคฤหัสถ์ถึงกรอบแนวคิด ทฤษฎีการสื่อสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

ขอบเขตพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ วัดตโปทาราม อำเภอเมือง จังหวัดระนอง คณะสงฆ์จังหวัดระนอง สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดระนอง สำนักงานเทศบาลเมืองระนอง

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคคลผู้เกี่ยวข้องในฐานะศิษยานุศิษย์ เพื่อนร่วมงาน หรือผู้ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการเผยแผ่หลักธรรมธรรมของพระเทพสิทธิมงคล (เสนอ สิริปัญญา) บุคคลที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๑๒ รูป/คน ประกอบด้วยพระสงฆ์ในจังหวัดระนอง จำนวน ๗ รูป และอุบาสก อุบาสิกา จำนวน ๕ คน

๑.พระเทพสิทธิมงคล (เสนอ สิริปัญญา) เจ้าอาวาสวัดตโปทาราม ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดระนอง

๒. พระระณังคมนีวงศ์ (ขจร โชติวิโร) เจ้าอาวาสวัดสุวรรณคีรีวิหาร เจ้าคณะจังหวัดระนอง

๓. พระครูอุปนันทโสภณ เจ้าอาวาสวัดอุปนันทาราม เจ้าคณะอำเภอเมือง

๔. พระครูประจักษ์สุตสาร เจ้าอาวาสวัดบ้านหวาง เจ้าคณะตำบลหวาง

๕. พระครูศรีวรปัญญากร เจ้าอาวาสวัดวัดประทุมสาคร เจ้าคณะตำบลละอุ่น

๖. พระครูสุนทรปริยัติคุณ เจ้าอาวาสวัดวาริบรรพต เจ้าคณะอำเภอกะเปอร์

๗. พระมหาเจษฎา สิริวัฒนโธ วัดโตโปธาราม เจ้าคณะตำบลเขานินเวศน์
๘. นายธีระธรรมพัฒน์ พุ่มไชย ข้าราชการบำนาญ อำเภอเมือง จังหวัดระนอง
๙. นางปราณี วิริยานนท์ นายกพุทธสมาคมจังหวัดระนอง
๑๐. นายวิจิตร เทิดคงพันธ์ อุปนายกพุทธสมาคมจังหวัดระนอง
๑๑. นายโสภณ พรหมเนตร เจ้าหน้าที่ชำนาญการวัฒนธรรมจังหวัดระนอง
๑๒. นายธวัชชัย ล่องวัด เจ้าหน้าที่สำนักงานเทศบาลเมืองระนอง

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการทำการศึกษาวิจัยตั้งแต่ เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ ถึง เดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ รวมระยะเวลา ๓ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้ความเข้าใจในความหมายของคำศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ตรงกันผู้วิจัยจึงได้นิยามศัพท์เฉพาะที่เป็นคำหลักๆ ดังนี้

๑.๕.๑ การวิเคราะห์ หมายถึง รูปแบบและวิธีการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธสิหิงค (เสนอ สิริปญโญ) ทั้งแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

๑.๕.๒ รูปแบบและวิธีการเผยแผ่ หมายถึง รูปแบบและวิธีการต่างๆ เช่น การบรรยาย การอธิบาย การสาธิต การแลกเปลี่ยนความรู้ การฝึกปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธสิหิงค (เสนอ สิริปญโญ)

๑.๕.๓ การเผยแผ่หลักธรรม หมายถึง การทำให้ขยายออก การทำให้เป็นที่แพร่หลายในที่นี้คือกระบวนการที่พระพุทธสิหิงค (เสนอ สิริปญโญ) ถ่ายทอดความรู้คู่คุณธรรมแก่พุทธบริษัทให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามากขึ้นจนสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต รักการปฏิบัติธรรม และตระหนักในคุณค่าจนกระทั่งช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป

๑.๕.๔ พระพุทธสิหิงค (เสนอ สิริปญโญ) คือ พระภิกษุเสนอ สิริปญโญ (เจริญรักษ์) น.ธ.เอก, คบ., พธ.บ., ศศ.ม. อดีตเจ้าคณะจังหวัดระนอง ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดระนอง เจ้าอาวาสวัดโตโปธาราม ตำบลหาดส้มแป้น อำเภอเมือง จังหวัดระนอง

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบันเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องของการวิจัยนั้นมีมากมายหลายประเภท แต่ละสาขาก็แยกย่อยออกไปอีกหลากหลายแขนง แต่ในที่นี้ผู้วิจัยได้นำเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการเผยแผ่หลักธรรมมาเป็นตัวสนับงานวิจัย เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือ และทำให้งานวิจัยมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในประเด็นต่างๆ ดังนี้

๑.๖.๑ เอกสารและวรรณกรรม

๑.๖.๑.๑ ชีววัส บำเพ็ญบุญบารมี ได้เขียนหนังสือเรื่อง “หลักการเผยแผ่พุทธธรรม” ไว้ว่า รูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมมีอยู่ ๕ ประเภท ได้แก่ การปาฐกถา การบรรยาย การสัมมนา

การสัมภาษณ์และการแสดงพระธรรมเทศนา ส่วนการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่มี ๒ รูปแบบ (๑) สื่อสิ่งพิมพ์เป็นช่องทางในการเผยแผ่พุทธธรรมในรูปแบบของ หนังสือ บทความ หนังสือพิมพ์ นิตยสารต่างๆ (๒) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ผ่านรายการวิทยุ รายการโทรทัศน์พบว่าก่อนที่จะออกรายการทุกครั้งมีการเตรียมข้อมูลเนื้อหาของธรรมะเพื่อให้สามารถเข้าสู่ผู้ฟังได้อย่างชัดเจน มีการนำเสนอทั้งภาษาไทยภาษาอังกฤษและภาษาบาลีซึ่งการนำเอาสำนวนหลักพุทธธรรมมาใช้มี ๕ ประเภท คือ พุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต คำคม คำกลอน และการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อเผยแผ่ธรรมะ ๒. ความสอดคล้องตามหลักนิเทศศาสตร์ในการเผยแผ่พุทธธรรมพบว่าความนิยมในตัวพระราชปัญญาเมธีในฐานะผู้ส่งสารว่า ท่านมีทักษะ ทักษะคติ ความรู้ที่รู้จักกระบวนสังคัมและวัฒนธรรมที่ถูกต้องรู้จักใช้รหัสสาร คือ สื่อนำไปสู่กลุ่มผู้ฟังธรรมที่ถูกต้องนำเสนอเนื้อหาสารสอดคล้องเรียบเรียงตามลำดับ ส่วนปัจจัยความนิยมช่องทางสารนั้นที่ช่วยทำให้ท่านสื่อสารได้ประสบผลสำเร็จอาศัยช่องทางสื่อวิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์บทความต่าง ๆ และความสอดคล้องผู้รับสารที่ได้รับความนิยม คือการรู้จักความแตกต่างของผู้รับสาร ๓. ปัจจัยความนิยมในการเผยแผ่พุทธธรรมพบว่าความนิยมในตัวผู้ส่งสารคือพระราชปัญญาเมธีมี ๒ ประการ ได้แก่ (๑) ปัจจัยด้านบุคลิกภาพ (๒) ปัจจัยด้านคุณภาพ^๗

๑.๖.๑.๒ อาทิตย์ ธรรมชาติ ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาวิธีการเผยแผ่ธรรมะของพระมหาสมปอง ตาลปุตโต (รายการธรรมะเดลิเวอร์รี่)” ผลการศึกษาพบว่า พระมหาสมปอง ตาลปุตโตและรายการธรรมะเดลิเวอร์รี่เน้นการเตรียมตัวเป็นอย่างสูงในการบรรยายเผยแผ่ธรรมะในแต่ละครั้ง ทั้งจากการอ่านหนังสือพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ หนังสือ อินเทอร์เน็ตอย่างเข้มข้นมีรูปแบบการบรรยายสดอันประกอบไปด้วย สนุก เน้นความบันเทิงเพื่อดึงความสนใจของกลุ่มผู้ฟังให้อยู่กับสิ่งที่ท่านจะนำเสนอในลำดับถัดไป ทั้งมุกตลก เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองอันเกิดจากสายตามองต่างมุม รวมไปถึงสื่อ มีวีสคิวดีโอ ละคร โฆษณา ภาพยนตร์ ต่างๆ สาระเป็นการเริ่มดึงกลุ่มคนเหล่านั้นเข้าสู่หัวข้อแนวคิดทางพระธรรมคำสอนอันเป็นประโยชน์^๘

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๒.๑ ดารา ประจันพล ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพสิทธิมงคล (เสนอ สิริปัญโญ)” ผลการศึกษาพบว่า ๑. หลักการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพสิทธิมงคล (เสนอ สิริปัญโญ) พบว่าท่านได้ปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่พุทธธรรมตามแนวพุทธวิธีทั้งในส่วนของคุณสมบัติของนักเผยแผ่จุดมุ่งหมายในการสอน หลักการสอน ลีลาการสอน วิธีการสอน และรูปแบบการสอนรวมทั้งนำบทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธานุภาพของพระสาวกมาประยุกต์ใช้เป็นกลยุทธ์ในการเผยแผ่พุทธธรรมให้ประสบผลสำเร็จ โดยใช้กลยุทธ์ในการเผยแผ่พุทธธรรมที่หลากหลายรวมถึงยุทธศาสตร์การเผยแผ่พุทธธรรมที่มีการวิเคราะห์สถานการณ์และกลุ่มเป้าหมายของการเผยแผ่ทุกครั้ง นอกจากนี้ท่านยังได้ปฏิบัติตามหลักคุณสมบัติของนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ตามแนวทางแห่งพุทธะ ที่เรียกว่า สปัปฐมธรรม ๗ ซึ่งได้แก่ การรู้จักเหตุ การรู้จักผล การรู้จักตน การรู้จักประมาณ

^๗ ธีรวัส บำเพ็ญบุญบารมี, หลักการเผยแผ่พุทธธรรม ศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกาตลอดจนคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา, (สถานที่พิมพ์ : โรงพิมพ์พิมพ์, ๒๕๕๐) มูลนิธิเบญจนิภา, ๒๕๕๐.

^๘ อาทิตย์ ธรรมชาติ, ศึกษาวิธีการเผยแผ่ธรรมะของพระมหาสมปอง ตาลปุตโต รายการธรรมะ

เดลิเวอร์รี่), เอกสารประกอบรายงาน.

การรู้จักกาล การรู้จักชุมชน และการรู้จักบุคคล ๒. ผลการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพสิทธิมงคล (เสนอ สิริบุญโณ) พบว่า การเผยแผ่พุทธธรรมของท่านได้ก่อให้เกิดผลทั้งแก่บุคคล สังคม และ พระพุทธศาสนา^๙

๑.๖.๒.๒ ปณฺดตา นพพนาวัน ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแผ่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทย” ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบวิธีการสื่อสารที่ใช้ในการเผยแผ่ธรรมะ นับตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน เริ่มจากการใช้รูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคล โดยมี พระมหากษัตริย์และพระภิกษุสงฆ์เป็นหลัก ต่อมามีการใช้หนังสือ สิ่งพิมพ์ธรรมะ และโสตทัศนูปกรณ์ ในการศึกษาสมัยใหม่เข้าช่วย อีกทั้งมีการเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อมวลชน แชนจ์ต่างๆ มากยิ่งขึ้นด้วย และได้มีการพัฒนารูปแบบวิธีการเผยแผ่ธรรมะจากการเทศน์ ตามประเพณีดั้งเดิมมาสู่การบรรยาย ธรรม สันทนาธรรม ปาฐกถาธรรม และการจัดนิทรรศการ ทางพระพุทธศาสนา^{๑๐}

๑.๖.๒.๓ พระมหาบุญไทย ยโสธโร (ภูมะลา) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพวงศาจารย์ (คุณ ขนติโก)” ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมของ พระเทพวงศาจารย์ (คุณ ขนติโก) มีความสอดคล้องกับการเผยแผ่พุทธธรรมในปัจจุบันนี้ คือ ท่านเป็น สื่อบุคคลที่มีความชำนาญในการเผยแผ่พุทธธรรม ได้ประยุกต์เนื้อหาสาระที่เข้าใจง่ายและไม่เป็นที่สน ทำให้มีเนื้อหาสาระที่เข้าใจง่าย และเป็นที่น่าสนใจ ท่านเป็นพระนักเทศน์แนวประยุกต์ผสมผสาน ระหว่างหลักธรรมที่มุ่งเหตุการณ์ปัจจุบันทันสมัย ทันโลก ลีลาการเทศน์แพรวพราว สามารถสะกดใจ ผู้ฟังด้วยน้ำเสียงนุ่มลึก ไพเราะเกาเกาใจ นอกจากนี้ ยังมีความโดดเด่นในการเทศน์มหาชาติ เพราะท่านได้รับนิมนต์ไปบรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม และเทศน์จากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ต่างๆทั่วประเทศและต่างประเทศ ท่านจึงเป็นที่รู้จักมักคุ้นของบุคคลทั่วไปในนามว่า เป็นพระนักเทศน์ ที่ดี เทศน์ได้ เทศน์เป็น เป็นต้น^{๑๑}

๑.๖.๒.๔ พระมหาแผน ธรรมเมธี (ศรีอภัย) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพินเอกปิ่น มุกกันต์” ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมของพินเอกปิ่น มุกกันต์ได้แก่ รูปแบบการพูดโดยการผ่านสื่อบุคคลและการพูดโดยผ่านสื่อมวลชนซึ่งรูปแบบการพูดที่พินเอกปิ่น มุกกันต์ นำมาใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม มี ๔ รูปแบบ คือ รูปแบบการบรรยาย รูปแบบการปาฐกถา รูปแบบการอภิปราย และรูปแบบการปราศรัย โดยทั้ง ๔ รูปแบบนั้น จากการศึกษาแล้วพบว่า ท่านได้ใช้รูปแบบการบรรยายและรูปแบบการปาฐกถาในงานเผยแผ่ธรรมะ มากที่สุด ส่วนรูปแบบการอภิปรายและรูปแบบการปราศรัยพบว่า มีแต่ไม่มากนักการใช้รูปแบบทั้ง ๔ ประการนั้นเป็นการพูดผ่านสื่อบุคคล คือตัวท่านเองและการพูดโดยผ่านสื่อมวลชน ได้แก่ วิทยู

^๙ ดารา ประจันพล, การศึกษาการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพสิทธิมงคล (เสนอ สิริบุญโณ), **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาพุทธศาสนา (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) ๒๕๕๖.

^{๑๐} ปณฺดตา นพพนาวัน, การศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแผ่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทย, **วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) ๒๕๓๓.

^{๑๑} พระมหาบุญไทย ยโสธโร (ภูมะลา), การศึกษาการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพวงศาจารย์ (คุณ ขนติโก), **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาธรรมนิเทศ (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) ๒๕๕๕.

โทรทัศน์ และการเขียนผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร และหนังสือธรรมะ โดยรูปแบบการพูดผ่านสื่อมวลชนได้แก่ การพูดผ่านสื่อวิทยุและโทรทัศน์ของท่านได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในสมัยนั้น ส่วนการเขียนหนังสือของท่านเป็นรูปแบบที่คงทนถาวรยังคงอำนวยความสะดวกแก่ผู้อ่านมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้^{๑๒}

๑.๖.๒.๕ พระมหาศักดิ์พิชิต ฐานสิทฺโธ (ชัยดี) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปติ (วีระ ภาทจาโร)” ผลการศึกษาพบว่า การเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปติ (วีระ ภาทจาโร) ท่านได้เผยแผ่ผ่านบทบาทภาระงาน กิจกรรมคณะสงฆ์ ๖ ประการ ได้แก่ บทบาทการปกครอง บทบาทศาสนศึกษา บทบาทสาธารณูปการ บทบาทการศึกษาสงเคราะห์ บทบาทสาธารณสงเคราะห์ บทบาทการเผยแผ่พุทธธรรม นอกจากนี้ท่านยังมีรูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมที่ดำเนินตามพุทธวิธีการสื่อสาร วิธีการเผยแผ่ของพระสาวกและมีการนำหลักการสื่อสาร ตามหลักนิเทศศาสตร์เข้ามาช่วยในการเผยแผ่พุทธธรรมเพื่อเป็นกลยุทธ์ในการโน้มน้าวใจให้ผู้ฟังเกิดศรัทธา กล้าหาญ เลื่อมใส เร้าใจ ฟังแล้วอยากให้เกิดการประพฤติปฏิบัติตามเพื่อความมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และเข้าถึงมหาชนหรือกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น รูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมของท่านแบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ ๑) รูปแบบการใช้สื่อบุคคล ได้แก่ ตัวท่านอันเป็นสื่อบุคคลที่สำคัญ ในการทำให้ผู้อื่นได้รับสาร สารคือ พระธรรมเทศนา การบรรยายธรรม การให้อโวาท และการกล่าวสัมโมทนียกถาซึ่งรูปแบบดังกล่าวมีวิธีการนำเสนอ ๕ วิธี คือ นำเสนอโดยตรง นำเสนอโดยการเปรียบเทียบ อุปมา อุปไมย นำเสนอโดยการใช้ตัวอย่าง นำเสนอโดยเชื่อมโยงกับสถานการณ์ และนำเสนอโดยวิธีการยกพุทธศาสนสุภาษิต คำคม โคลง คำกลอนประกอบ ๒) รูปแบบการใช้สื่อมวลชน ได้แก่ สื่อวิทยุ โทรทัศน์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อสิ่งพิมพ์ ๓) รูปแบบการใช้เฉพาะกิจ ได้แก่ การสร้างวัตถุมงคล บทความ แถบบันทึกเสียง ด้านแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมท่านมีแนวทางการเผยแผ่ทั้งในเชิงรุกและเชิงรับ^{๑๓}

๑.๖.๒.๖ พระมหานันท ชยเสโน (บรรจบพุดชา) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษางานการเผยแผ่ของสมเด็จพระธีรญาณมุนี (ธีร์ ปุณณกมหาเถร)” ผลการศึกษาพบว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่นิยมอยู่ร่วมกันเป็นบ้านเมือง เมื่ออยู่ร่วมกันมาก หากไม่มีกฎเกณฑ์กติกามนุษย์ก็จะเบียดเบียนกัน ศาสนาคือคำสั่งสอนไม่ให้เบียดเบียนกันเป็นกฎของสังคม ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข การที่จะให้มนุษย์รู้จักศาสนา จึงจำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือ พระพุทธองค์ทรงมี

^{๑๒} พระมหาแผน ธมฺมเมธี (ศรีอภัย), ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพันเอกปิ่น มุทุกันต์ , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาธรรมนิเทศ (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

^{๑๓} พระมหาศักดิ์พิชิต ฐานสิทฺโธ (ชัยดี), ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปติ (วีระ ภาทจาโร), **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาธรรมนิเทศ (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๙.

พระมหากษัตริย์ที่จะช่วยเหลือมนุษย์ ก็ทรงนำการสื่อสารมาเป็นเครื่องมือในการประกาศพระพุทธศาสนา จึงเรียกว่า พุทธวิธีการสื่อสาร^{๑๔}

๑.๖.๒.๗ พระปลัดสามารถ ธรรมธโร (ชีวะพุกฤษ) ได้วิจัยเรื่อง “ บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปัญญา อินทปญโญ) ” ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการประชาสัมพันธ์ มี ๕ ขั้นตอนหลัก คือ การวิจัยหรือการหาข้อมูล การวางแผน การติดต่อสื่อสาร และการประเมินผล ขั้นตอนการติดต่อสื่อสารแบ่งเป็น ๔ องค์ประกอบย่อย คือ ผู้ส่งสาร ตัวสาร ช่องทาง และผู้รับสาร สิ่งสำคัญในการประชาสัมพันธ์เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ได้ผล คือ การมีคุณสมบัติของนักประชาสัมพันธ์เผยแผ่ที่ดี เช่น มีพรหมวิหารธรรม มีความรู้ความสามารถ มีความประพฤติดีและมีมนุษยสัมพันธ์ดี เป็นดี ส่วนคุณสมบัติส่วนตัวของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ท่านเป็นพระสงฆ์ที่มีความเป็นอยู่เรียบง่าย สมถะ เป็นที่เคารพนับถือของพุทธศาสนิกชนในท้องถิ่นเป็นอย่างมาก เป็นนักพัฒนาที่มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นพระนักเสียสละผู้มีเมตตาธรรมสูง เป็นพระนักศึกษาที่มองการณ์ไกลตลอดถึงเป็นพระนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่รักและตระหนักในคุณค่าของธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง ผลสัมฤทธิ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่านทำให้วัดไร่ขิงเป็นศูนย์รวมแห่งความสามัคคี เป็นศูนย์กลางแห่งการพัฒนาทุกด้านอย่างครบวงจร พระปฏิมากรหลวงพ่อดำวัดไร่ขิงมีความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพศรัทธาของพุทธบริษัททั่วไป ก่อให้เกิดความรักและความสามัคคีอย่างแน่นแฟ้น หน่วยงานราชการในท้องถิ่นมีการประสานการทำงานที่ดี คนในชุมชนมีความรู้หลักธรรมมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนามากขึ้น มีหลักประกันด้านความสงบเรียบร้อยปลอดภัยสูง ตลอดถึงมีความสำนึกและเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างมากขึ้นอีกด้วย^{๑๕}

๑.๖.๒.๘ พระวุฒิกิรณ วุฑฒิโกโร (พรหมพิมพ์) ได้วิจัยเรื่อง “ ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมณี (ประยูร ธรรมจิตโต) ” ผลการศึกษาพบว่า เนื้อหาสาระที่เป็นจุดเด่นคือ มีเนื้อหาเรื่องการบรรยายธรรม เป็นลำดับขั้น เป็นขั้นเป็นตอน แต่ละประเด็น จะมีความรู้ใหม่ๆให้ขบคิดอยู่เสมอ โดยเฉพาะการใช้ภาษาร่วมสมัยเข้าใจง่าย อธิบายพุทธธรรมได้ลุ่มลึก ชัดเจน สามารถสรุปเป็นประเด็นที่ท่านนำเสนอได้ ๔ ประเภท ดังนี้ เนื้อหาประเภทการพัฒนาจิตใจเพื่อชีวิตที่ดีงาม เนื้อหาประเภทบูรณาการและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เนื้อหาประเภทพระธรรมเทศนาและเนื้อหาประเภทวิชาการ^{๑๖}

^{๑๔} พระมหานันท ชยเสโน (บรรจบพุดชา), การศึกษางานการเผยแผ่ของสมเด็จพระธีรญาณมุนี (ธีร์ ปุณณกมหาเถร), วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธรรมนิเทศ (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๗.

^{๑๕} พระปลัดสามารถ ธรรมธโร (ชีวะพุกฤษ), บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปัญญา อินทปญโญ), วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธรรมนิเทศ (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐.

^{๑๖} พระวุฒิกิรณ วุฑฒิโกโร (พรหมพิมพ์), ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมณี (ประยูร ธรรมจิตโต), วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธรรมนิเทศ (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๓.

๑.๖.๒.๙ พระมหาจุ่งเพชร ขวนปญโญ (ปัตทาป) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช)” ผลการศึกษาพบว่า ท่านได้เผยแผ่พุทธธรรมผ่านสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ เช่น วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ และจัดพิมพ์เป็นหนังสือธรรมะออกเผยแผ่ เป็นต้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ฟังที่มีความโลภ ความโกรธ ความหลง ได้ลด ละ เลิก ความโลภ ความโกรธ ความหลงได้บ้าง ผู้ฟังที่มีความทุกข์ก็ให้หายจากความทุกข์ได้บ้าง หรือผ่อนคลายลงได้ โดยเฉพาะหนังสือธรรมะเป็นคำสอนที่ชักจูงโน้มน้าวจิตใจของบุคคลให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องตามหลักพุทธธรรม และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาตนเอง เพื่อให้เกิดความสุขในครอบครัว สังคม และประเทศชาติสรุปความว่า พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ท่านมีทั้ง “ศาสตร์” และ “ศิลป์” ในการนำเสนอหรือเผยแผ่พุทธธรรม (ศาสตร์ คือความรู้ ศิลป์ คือเทคนิคและวิธีการ) ดังนั้นรูปแบบและวิธีการเผยแผ่ของท่านจึงอาจเป็นแบบอย่างเป็นบรรทัดฐานการเผยแผ่และสามารถนำไปศึกษาเพื่อใช้เผยแผ่พุทธธรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น^{๑๗}

๑.๖.๒.๑๐ ทวีวัฒนา พูนคุ้มทอง ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์วิธีการเผยแผ่และสื่อสารธรรมของแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด” ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบการแสดงธรรมของพระพุทธานันท์หลากหลาย เนื้อหาและวิธีการขึ้นอยู่กับระดับธรรมของบุคคลที่จะโปรด พระธัมมทินนาเถรีใช้วิธีปุจฉา-วิสัชนา อุบาสิกา ขุขชุตตรา ใช้วิธีฟังแล้วจำคำสอนของพระพุทธรองค์ไปถ่ายทอด พระอริยสงฆ์ร่วมสมัยใช้การเทศนาธรรม การถาม-ตอบ การอุปมา-อุปมัย บางรูปใช้วิธีเคาะศีรษะเพื่อเรียกสติ พระพุทธานันท์ว่าทรงเป็นครูสอนผู้ยิ่งใหญ่ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ทรงเปี่ยมด้วยพระกรุณาคุณ วิสุทธิคุณ และพระปัญญาคุณ กลวิธีการสอนของพระองค์ครอบคลุมแนวคิดและวิธีการตามหลักนิเทศศาสตร์ การสื่อสารตลอดจนหลักธรรมนิเทศอย่างรอบด้านถือเป็นต้นแบบในการเผยแผ่พระธรรมจนถึงปัจจุบัน การเผยแผ่และสื่อสารธรรมของแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด ก็ใช้วิธีการอันหลากหลายเช่นกันได้แก่ การสนทนา การบรรยายธรรม การถาม-ตอบ โดยผ่านสื่อสาธารณะต่าง ๆ ทั้งธรรมะโฆษณา การแพร่ภาพทางรายการทีวี วิทยุ วารสารศาสตร์ทางบทความ และบทสัมภาษณ์ ในนิตยสาร หนังสือพิมพ์ การประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อดิจิทัลและเครือข่ายทางอินเทอร์เน็ต^{๑๘}

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น ก็เห็นได้ว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมากในการช่วยยืนยัน อ้างอิง และสนับสนุน งานวิจัย ซึ่งได้ทำการคัดสรรมาเป็นอย่างดี เกี่ยวกับเรื่อง เทคนิค หลักการ รูปแบบ วิธีการ เผยแผ่พุทธธรรม ของบุคคลตัวอย่าง ทำให้งานวิจัยสามารถดำเนินไปอย่างสะดวก และราบรื่น และเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีมาก ก็ยิ่งทำให้งานวิจัยของผู้วิจัยมีคุณภาพยิ่งขึ้นไปด้วย

^{๑๗} พระมหาจุ่งเพชร ขวนปญโญ (ปัตทาป), ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธรรมนิเทศ (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๘.

^{๑๘} นางสาวทวีวัฒนา พูนคุ้มทอง, การศึกษาวิเคราะห์วิธีการเผยแผ่และสื่อสารธรรมของแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด, ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์และศิลปะแห่งชีวิต (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

๑.๗.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) เกี่ยวกับการเผยแพร่หลักธรรมของพระพุทธศาสนา (เสนอ สิริปัญญา)

๑.๗.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคคลผู้เกี่ยวข้องในฐานะศิษยานุศิษย์ เพื่อนร่วมงาน หรือผู้ที่เป็กลุ่มเป้าหมายในการเผยแพร่หลักธรรมของพระพุทธศาสนา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย บุคคลผู้ให้สัมภาษณ์ (Key information) ประกอบด้วย กลุ่มประชากร ๒ กลุ่ม ได้แก่พุทธบริษัท จำนวน ๑๒ รูป/คน ประกอบด้วย โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) เกี่ยวกับการเผยแพร่หลักธรรมของพระพุทธศาสนา (เสนอ สิริปัญญา) โดยกำหนดกฎเกณฑ์มีกลุ่มตัวอย่าง

๑) พระสงฆ์ในจังหวัดระนอง จำนวน ๗ รูป

๒) อุบาสก อุบาสิกา จำนวน ๕ คน

๑.๗.๓ การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ โดยดำเนินการสร้างดังนี้

๑) ศึกษารูปแบบและวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ จากงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับปัจจัย หรือตัวแปรต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการเผยแพร่หลักธรรมของพระพุทธศาสนา (เสนอ สิริปัญญา) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๒) รวบรวมข้อมูลที่จะใช้ในการสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยศึกษาค้นคว้าจากหนังสือวารสาร เอกสาร และสิ่งพิมพ์ต่างๆ

๓) ศึกษารายละเอียดของข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบ และวิธีการเผยแพร่หลักธรรมในสมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน ๒) เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแพร่หลักธรรมของพระพุทธศาสนา (เสนอ สิริปัญญา) ๓) ได้ทราบผลวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการเผยแพร่หลักธรรมของพระพุทธศาสนา (เสนอ สิริปัญญา)

๔) สร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และสอดคล้องกับปัจจัยหรือตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา สร้างแบบสัมภาษณ์ฉบับร่าง แล้วนำไปให้ผู้มีประสบการณ์และเชี่ยวชาญการได้ตรวจสอบและแนะนำข้อบกพร่อง

๕) ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ฉบับร่างแล้วนำไปปรึกษากับคณาจารย์ที่ปรึกษา จากนั้นจึงนำมาปรับปรุงแก้ไข และพิมพ์เป็นแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์ต่อไป

๑.๗.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการส่งและจัดเก็บแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการสัมภาษณ์เป็นการรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง แล้วนำกลับมาประมวลผลหรือสรุปความ

๑.๗.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เป็นหมวดหมู่สรุปอุปนัย (Analytic Induction) นำข้อมูลที่ได้จากเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาวิเคราะห์เพื่อหาผลสรุป และวิเคราะห์ข้อมูล เอกสาร (Content Analytic) นำเอกสารหรือหลักฐานต่าง ๆ มาวิเคราะห์พรรณนาและอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ

- ๑.๘.๑ ได้ทราบรูปแบบและวิธีการเผยแผ่หลักธรรมในพระพุทธศาสนา
- ๑.๘.๒ ได้ทราบรูปแบบและวิธีการเผยแผ่หลักธรรมของพระเทพสิทธิมงคล (เสนอ สิริบุญโญ)
- ๑.๘.๓ ได้รู้รูปแบบและวิธีการเผยแผ่หลักธรรมของพระเทพสิทธิมงคล (เสนอ สิริบุญโญ) ที่โดดเด่นหรือเป็นอัตลักษณ์